

УДК 341.1/8:347.73-057.177

DOI <https://doi.org/10.32782/chern.v2.2025.31>**П. П. Латковський**

кандидат юридичних наук, доцент

Національного університету «Одеська юридична академія»

orcid.org/0000-0002-2406-766X

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНО ЗНАЧУЩИХ ОСІБ НА СТАБІЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Статтю присвячено дослідженню впливу політично значущих осіб на стабільність міжнародної фінансової системи. Аргументовано, що основними аспектами впливу є політичні рішення та економічна політика. Політичні складові впливають на міжнародну фінансову систему через економічні стратегії, які вони впроваджують. Зазначено, що фінансова та монетарна політика можуть суттєво впливати на глобальні фінансові ринки, також рішення про зміну ставок центральних банків, введення санкцій або стимулювання експорту часто змінюють баланс міжнародних потоків капіталу. Вагомим є і вплив через міжнародні організації. Встановлено, що політично значущі особи відіграють ключову роль у міжнародних фінансових інституціях, таких як МВФ, Світовий банк або G7. Їхні заяви та позиції можуть впливати на прийняття рішень, що мають глобальний характер, це стосується і питань надання кредитів країнам, що розвиваються, або впровадження нових регуляторних норм. Доведено, що суттєвим аспектом впливу є політична нестабільність та ризики, так як політичні кризи, викликані діями значущих осіб, можуть дестабілізувати фінансові системи. Сюди відносяться відставки або зміни влади, корупційні скандали, введення жорстких санкцій, які також можуть викликати паніку на ринках, падіння валют і масові відтоки капіталу. Зроблено висновки про вагомий вплив політично значущих осіб на міжнародну фінансову систему, який є багатоаспектним та складним, так як їх рішення можуть як сприяти стабільності, так і створювати нові виклики. З огляду на глобалізацію, важливо посилювати механізми міжнародного співробітництва, удосконалювати законодавство щодо протидії відмивання грошей та забезпечувати прозорість для мінімізації ризиків, пов'язаних із політичним впливом.

Ключові слова: міжнародна фінансова система, стабільність міжнародної фінансової системи, міжнародне співробітництво, міжнародні інституції, політично значущі особи, корупція, санкції, реформи.

Latkovskyi P. P. THE INFLUENCE OF POLITICALLY PROMINENT INDIVIDUALS ON THE STABILITY OF THE INTERNATIONAL FINANCIAL SYSTEM

The article examines the influence of politically significant individuals on the stability of the international financial system. It is argued that the primary aspects of this influence are political decisions and economic policy. Political factors affect the international financial system through the economic strategies they implement. It is noted that fiscal and monetary policies can significantly impact global financial markets, as can decisions regarding changes in central bank interest rates, the imposition of sanctions, or export incentives, which often alter the balance of international capital flows. The influence exerted through international organisations is also substantial. It is established that politically significant individuals play a key role in international financial institutions such as the IMF, the World Bank, or the G7. Their statements and positions can influence decision-making with global implications, including matters such as providing loans to developing countries or implementing new regulatory standards. It is demonstrated that a critical aspect of this influence is political instability and risks, as political crises triggered by the actions of significant individuals can destabilise financial systems. This includes resignations or changes in leadership, corruption scandals, and the imposition of severe sanctions, which may also provoke market panic, currency depreciation, and large-scale capital outflows. Conclusions are drawn regarding the substantial impact of politically significant individuals on the international financial system, which is multifaceted and complex, as their decisions can both promote stability and create new challenges. Given globalisation, it is essential to strengthen mechanisms for international cooperation, improve legislation on anti-money laundering measures, and ensure transparency to minimise risks associated with political influence.

Key words: international financial system, stability of the international financial system, international cooperation, international institutions, politically exposed persons, corruption, sanctions, reforms.

Постановка проблеми. Міжнародна фінансова система є складним механізмом, який інтегрує економіку різних країн, регулює потоки капіталу та підтримує глобальну торгівлю. Ключовою складовою, яка впливає на міжнародну фінансову систему, є технологічний процес. Поява нових технологічних платформ, які є двигунами технологічного розвитку світової економіки, змінюють фінансове середовище, впроваджуючись на міжнародних фінансових ринках. Значний вплив на функціонування цієї системи мають політично значущі особи (англ. Politically Exposed Persons,

PEPs), включаючи глав держав, міністрів, керівників центральних банків та інших впливових фігур. Їхні рішення та політичні дії можуть як зміцнити фінансову стабільність, так і викликати значні ризики.

Дослідження цієї теми є особливо цінним для розробки рекомендацій щодо вдосконалення участі політично значущих осіб у міжнародному публічному управлінні; їх вплив на стабільність міжнародної фінансової системи; формулюванні пропозицій щодо шляхів вдосконалення механізмів прозорості, підзвітності та ефективності

управління та удосконаленні національного законодавства.

Метою статті є визначення впливу політично значущих осіб на стабільність міжнародної фінансової системи.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи виконання публічних функцій в міжнародних організаціях політично значущими особами слід звернути увагу, перш за все, на те, що відповідно до міжнародних джерел політично значущими особами (РЕР) є фізичні особи, які обіймають або обіймали високі публічні посади, що надають їм значний вплив або доступ до державних ресурсів. Згідно з рекомендаціями FATF, до політично значущих осіб належать не лише національні чи іноземні публічні діячі, а й посадовці міжнародних організацій, такі як: Генеральні секретарі ООН або їх заступники; Члени керівних органів Європейського парламенту; Судді міжнародних судів (наприклад, Міжнародного суду ООН); Керівники структурних підрозділів МВФ або Світового банку [1].

Ці особи через свій статус мають підвищений ризик участі в корупційних схемах або відмиванні коштів, що вимагає спеціальних заходів фінансового моніторингу.

Щодо правової бази та міжнародних стандартів, то регулювання діяльності РЕР у міжнародних організаціях ґрунтується: по-перше, на рекомендаціях FATF (Financial Action Task Force), які визначають РЕР як категорію високого ризику та вимагають від фінансових установ посиленої перевірки їхніх операцій [2; 3]; по-друге, на директиві (EU) 2015/849 (4-та AML директива ЄС), що встановлює обов'язок ідентифікації політично значущих осіб із міжнародних організацій та їх родин [4]; по-третє, на конвенції ООН проти корупції (UNCAC), яка закріплює принципи прозорості для посадових осіб міжнародного рівня.

Наприклад, FATF рекомендує довічний моніторинг політично значущих осіб, оскільки їхній вплив часто зберігається навіть після завершення повноважень [5].

Звертаючись до викликів у фінансовому моніторингу політично значущих осіб, тут можна виділити наступні моменти: по-перше, це де-рискінг, коли банки відмовляють РЕР у послугах через страх порушень AML/CFT, що суперечить принципам ризик-орієнтованого підходу [6]; по-друге, через складність ідентифікації, в даному випадку РЕР можуть використовувати мережу підставних компаній або родичів для приховування активів [7]; по-третє, через політичну чутливість, адже перевірка високопосадовців ООН або ЄС може викликати міжнародні конфлікти. Як зазначає Transparency International, 35% корупційних скандалів з 2020 року стосувалися РЕР із міжнародних організацій [8].

Аналізуючи виконання публічних функцій в міжнародних організаціях політично значущими особами, необхідно виділити найкрупніші корупційні кейси, прикладами яких є наступні:

1) справа «Панамських документів», якою було розкрито участь посадовців ООН у схованих офшорних схемах приховування доходів главами держав та бізнесменами. Панамська юридична фірма Mossack Fonseca, що мала розгалужену мережу офісів у багатьох країнах, включаючи Британські Віргінські острови, Швейцарію, Великобританію та Нідерланди, спеціалізувалася на роботі з офшорами, займаючись реєстрацією офшорних компаній, яких було понад 214 тисяч з понад 200 країн. Засновниками компанії були виходець із Німеччини Юрген Моссак та письменник Рамон Фонсека, який багато років працював радником панамського президента. Згідно даної справи близько 500 банків та їхніх дочірніх компаній, включаючи британський HSBC і швейцарський UBS, зареєстрували через Mossack Fonseca понад 15 тисяч офшорних компаній, які використовувалися для приховування статків їхніх клієнтів. «Панамські документи» розкривають офшорні активи 12 колишніх і нинішніх світових лідерів або членів їхніх сімей;

2) скандал із UNICEF, коли керівники фонду звинувачувалися у відмиванні коштів через підрядні організації.

Саме через такі випадки виникає необхідність здійснення посиленого контролю.

Аналізуючи кейси із практики міжнародних організацій, можна зрозуміти, як саме політично значущі особи впливають на діяльність міжнародних організацій, на міжнародну фінансову систему та з якими труднощами стикаються при виконанні публічних функцій. Так, однією з найбільш відомих міжнародних інституцій є ООН. Слід відмітити, що посада Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй вимагає постійного балансування між інтересами країн-членів, зокрема постійних членів Ради Безпеки, та загальними принципами ООН. Протягом каденцій різних Генсекретарів (наприклад, Кофі Аннана чи Антоніу Гутерреша) неодноразово виникали ситуації, коли їх звинувачували у політичній упередженості або, навпаки, у надмірній обережності. Це демонструє складність завдання – зберігати нейтральність, водночас забезпечуючи ефективність і лідерство.

У Європейському Союзі простежувався конфлікт інтересів у призначеннях осіб до відповідних органів. Так, фіксувалися випадки політичного впливу на призначення осіб до такого ключового органу, як Європейська комісія. Прикладом є критика щодо призначення окремих єврокомісарів, які мали тісні зв'язки з національними урядами або корпоративним сектором, що викликало підозри щодо конфлікту інтересів.

У відповідь на це Європейський парламент посилив механізми перевірки доброчесності кандидатів, зокрема шляхом публічних слухань та декларацій про доходи таких осіб.

Стосовно Міжнародного валютного фонду, очільницею якого в 2011–2019 роках була Крістін Лагард, відома, так звана корупційна «справа Тапі». Лагард звинувачують у тому, що керуючи міністерством фінансів (2007–2011), вона відправила справу Тапі, який судився з банком Credit Lyonnais, до третейського суду, а потім не оскаржила його рішення. За рішенням третейського судді бізнесмену Бернару Тапі тоді державним коштом відшкодували 404 мільйони євро. Крістін Лагард, яка очолювала МВФ у 2011, була залучена до судового процесу у Франції щодо зловживання службовим становищем ще під час її попередньої урядової діяльності. Попри те, що вона уникнула покарання, сам факт засудження поставив під питання етичну сторону перебування на посаді керівника такої впливової фінансової установи. Цей випадок показав відсутність достатньо жорстких механізмів реагування у разі репутаційних загроз.

Організація з безпеки і співробітництва в Європі часто змушена діяти в умовах політичного блокування з боку окремих учасників. Наприклад, спостережні місії ОБСЄ неодноразово стикалися з обмеженням мандата або перешкодженням діяльності через політичну конфронтацію. Це ставить під сумнів реальну незалежність і функціональність посадових осіб, навіть попри їхні формальні повноваження.

Наступною інституцією є ЮНЕСКО, діяльність якої, особливо у питаннях культурної спадщини та освітніх ініціатив, також нерідко стає об'єктом політизації. Наприклад, резолюції щодо статусу Єрусалиму викликали різке протистояння між країнами-членами та звинувачення в упередженості. Це ще раз підкреслює, як політичні впливи на рішення конкретних осіб можуть шкодити авторитету всієї організації, впливаючи на міжнародну фінансову систему.

Аналіз сучасної практики виконання публічних функцій політично значущими особами в міжнародних організаціях виявляє потребу у зміцненні інституційної спроможності, посиленні етичних стандартів та запровадженні чітких механізмів контролю. Вважаємо, що ключовими напрямками, що можуть сприяти підвищенню ефективності та легітимності цього процесу, можуть бути: 1) удосконалення механізмів призначення та перевірки доброчесності. Необхідно посилити прозорість процедур призначення на керівні посади в міжнародних організаціях. Важливо, щоб кандидати проходили відкриті конкурси з чіткими критеріями відбору, оцінюванням етичної репутації та досвіду, а також незалежною експертною пере-

віркою. Такі підходи вже частково впроваджені в ЄС, але потребують ширшого поширення; 2) розробка уніфікованих кодексів етики та стандартів поведінки. Міжнародні організації повинні мати єдині чіткі кодекси поведінки, які зобов'язують політично значущих осіб дотримуватись принципів неупередженості, прозорості, відповідальності та недопущення конфлікту інтересів. Ці кодекси мають супроводжуватись обов'язковим навчанням та періодичним моніторингом їх дотримання; 3) посилення підзвітності та незалежного нагляду. Слід створювати або розширювати мандати спеціальних інституцій всередині організацій (інспекційні служби, етичні комітети, антикорупційні підрозділи), що здійснюють незалежний нагляд за діяльністю посадовців. Результати їхньої роботи мають бути відкритими для громадськості; 4) розбудова культури внутрішньої доброчесності. Окрім правових інструментів, варто формувати культуру доброчесності через щорічні звіти, прозору систему мотивації та ротацію кадрів, що перешкоджає формуванню тіньових центрів впливу. Важливу роль відіграє підтримка внутрішніх інформаторів (whistleblowers), які повідомляють про зловживання; 5) підвищення стійкості до зовнішніх загроз. Політично значущі особи повинні бути захищені від зовнішнього політичного тиску та інформаційного втручання. Це потребує розробки внутрішніх протоколів кібербезпеки, реагування на кампанії дискредитації, а також тіснішої взаємодії з незалежними медіа та громадянським суспільством.

Висновки. Вплив політично значущих осіб на міжнародну фінансову систему є багатоаспектним та складним. Їхні рішення можуть як сприяти стабільності, так і створювати нові виклики, адже дії політично значущих осіб, спрямовані на особисте збагачення, можуть підірвати довіру до міжнародної фінансової системи. З огляду на глобалізацію, важливо посилювати механізми міжнародного співробітництва та забезпечувати прозорість для мінімізації ризиків, пов'язаних із політичним впливом.

Потрібно удосконалювати фінансові системи, які не лише запобігатимуть спробам відмивання грошей, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення, але й підтримуватимуть фінансові залучення, заохочувати інновації та сприяти економічному зростанню.

Сьогодні дуже важливим є поєднання прозорості платежів із захистом даних і конфіденційністю, включаючи тісну співпрацю між державними органами та приватним сектором. Настав час усунути суперечності між конфіденційністю даних і правилами протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму та підвищити загальну ефективність у боротьбі з відмиванням грошей

і фінансуванням тероризму шляхом посилення діалогу з органами захисту даних. FATF повинно сприяти вирішенню цих проблем через нові платформи, створеними Радою фінансової стабільності для виявлення та усунення невідповідностей у глобальних системах даних у співпраці з компетентними міжнародними організаціями, органами влади та приватним сектором.

Необхідно посилювати міжнародну співпрацю, обмінюючись даними між країнами щодо РЕР, що може суттєво ускладнити життя особам, які хочуть відкрити рахунки чи мати активи в Європі. Активно використовувати технології штучного інтелекту шляхом залучення AI для аналізу транзакцій РЕР у реальному часі.

Література

1. International Monetary Fund – official website. URL: <https://www.imf.org>
2. Financial Action Task Force – official website. URL: <https://www.fatf-gafi.org>
3. United Nations Office on Drugs and Crime – official website. URL: <https://www.unodc.org>
4. Financial Action Task Force – official website. URL: <https://www.fatf-gafi.org>
5. United Nations Office on Drugs and Crime – official website. URL: <https://www.unodc.org>
6. An official website of the European Union. URL: <https://ec.europa.eu/>
7. United Nations Office on Drugs and Crime – official website. URL: <https://www.unodc.org>
8. Transparency International – official website. URL: <https://www.transparency.org>